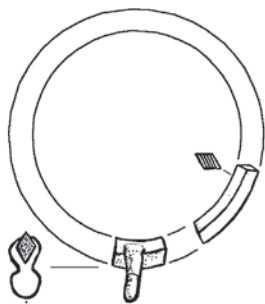

Б.В. МАГОМЕДОВ

ЧЕРНЯХІВСЬКІ КІЛЬЦЕПОДІБНІ ПІДВІСКИ «З КАЧКАМИ»

Майже всі подібні знахідки є випадковими і отримані протиправним шляхом. В статті обґрунтовується їх належність до черняхівської культури, розроблено типологічну схему. Пропонується спроба з'ясувати походження цих амулетів.

Ключові слова: підвіски, амулети, черняхівська культура, протизаконний пошук.

Серед предметів убору населення черняхівської культури (середина III — початок V ст.) помітне місце займають різні види підвісок-амулетів (Магомедов 2001, с. 70—73; Гопкало 2008). Деякі з них траплялися при розкопках і тому так чи інакше вивчені. Але є й такі види, які досі практично не були відомі фахівцям-археологам. До останніх належать кільцеподібні підвіски «з качками»¹.

Усі підвіски цього виду являють собою кільце діаметром від 23 до 69 мм, по зовнішньому краю якого розміщено кілька фігурок сидячих птахів (рис. 1; 2). Відомі мені екземпляри відлиті з бронзи, ймовірно, по восковій моделі. Незважаючи на різну майстерність виконання, проробку деталей і ступінь збереження, цих птахів за характерним профілем звичайно визначають як качок. Кільце в перерізі округле, рідше лінзоподібне або ромбічне. Решту типологічно важливих відмінностей буде описано далі.

До цього часу майже всі знахідки підвісок «з качками» на території України були випадковими. Виняток становлять два невеликих фрагменти, виявлені при розкопках в шарі могильника черняхівської культури біля села Легедзине в Черкаській обл.² (рис. 4, 2) (Магомедов, Диденко 2009, с. 63—64, рис. 20, 3). Єдиний цілий екземпляр з конкретної археологічної пам'ятки походить з поверхні черняхівського поселення (п. 4) біля того самого села (рис. 1, 2). Обидві знахідки зберігаються в Державному історико-культурному заповіднику «Трипільська культура» (с. Легедзине). Решта випадково знайдених подібних амулетів, що потрапила до державних зібрань, також виявлена на Черкащині. Одна недавня знахідка з Тальнівського району знаходиться в міському музеї м. Тальне³ (рис. 2, 6). Дві підвіски з м. Канів та с. Пекарі (рис. 1, 7) зберігаються у Національному музеї історії України⁴. Вони опубліковані Ю.В. Кухаренком, який висловив припущення про їх приналежність до латенської

1. Про інший маловідомий вид підвісок-амулетів (золоті кільця з припаяним вушком) див.: Магомедов 2016.
2. У селі і його околицях розташована група черняхівських пам'яток, одну з яких (могильник) з 2008 р. досліджує експедиція Інституту археології НАН України (Магомедов, Диденко 2013; Магомедов, Діденко, Милашевський 2016).
3. Я вдячний співробітнику Інституту археології НАН України Д.К. Черноволу за інформацію та фотографію.
4. Підвіска з с. Пекарі: інвентарний № Б 40-247. Висловлюю вдячність співробітнику музею і моєму колезі С.В. Діденку за інформацію та фотографію.

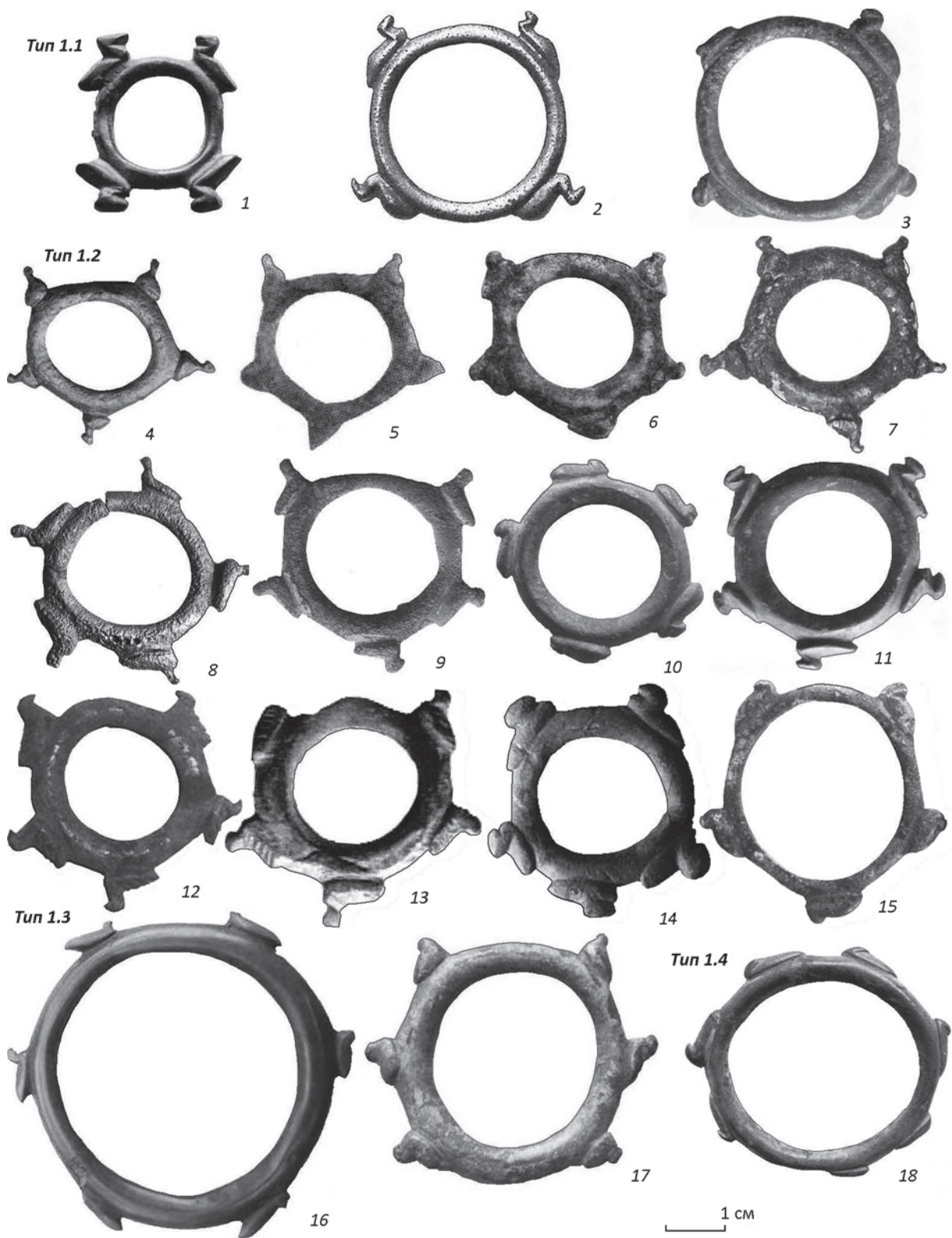

Рис. 1. Підвіски групи 1: 1–3 — тип 1.1; 4–15 — тип 1.2; 16, 17 — тип 1.3; 18 — тип 1.4 (1, 2, 8, 11, 17 — Черкаська обл. (2 — с. Легедзине; 8 — с. Пекарі); 3 — Житомирська обл.; 4, 15, 18 — Хмельницька обл.; 5, 6, 9, 16 — Київська обл.; 7, 10, 12 — Вінницька обл.; 13 — Запорізька обл.; 14 — Полтавська обл.)

культури (рис. 2, 5, 6; Кухаренко 1959, с. 36—37, 48—49; № 94, 96). Знахідку з Пекарів пізніше згадує Г.М. Казакевич, але він вважає час її створення «значно пізнішим» (також згодом; Казакевич 2015, с. 185).

Решта відомих мені підвісок цього виду є протизаконною здобиччю так званих «пошуковців», які за допомогою електронної техніки вибирають металеві артефакти з культурного шару археологічних пам'яток. Частина таких знахідок на короткий час з'являється у вигляді фотографій на сайтах інтернет-аукціонів, а потім зникає в приватних колекціях. 24 підвіски «з качками» із знахідок «пошуковців» у 2008—2012 рр. опублікував І.А. Бажан⁵ (2012, с. 36—39). Відомості про кілька десятків підвісок такого ж походження я зібрав в Інтернеті з 2014 до початку 2017 р. і ця інформація продовжує надходити⁶. Такі відомості являють собою фотозображення, не завжди чіткі і не завжди з масштабом. Зазвичай у якості «місцезнаходження» вказана якась адміністративна область України, хоча це перевірити неможливо. Речі з менш певною прив'язкою типу «Україна» або «Західна Україна» при обробці матеріалу я не брав на облік.

Таким чином зібраний масив даних, придатний для первинного аналізу і найбільш загальних висновків. Перш за все постає питання про культурне визначення підвісок «з качками». Я повністю поділяю думку І.А. Бажана (2012, с. 36) про їх належність до черняхівської культури. Це підтверджується його опитуваннями «пошуковців», фотографіями супутніх матеріалів, а також згаданими знахідками на черняхівських могильнику і поселенні у с. Легедзине. Крім того, ареал місцезнаходжень підвісок співпадає з основною територією поширення черняхівської культури в Україні від Рівненської до Харківської обл. (рис. 3).

На жаль, у нас поки що немає відомостей про наявність таких амулетів на сусідніх черняхівських територіях в Молдові й Румунії. За межами України єдина знахідка підвіски «з качками» нам відома в Польщі, на зруйнованій ділянці могильника вельбарської культури Бруліно-Коскі

5. У публікації наведено 26 номерів знахідок, але два з них дублюються, що добре видно на парах фотографій: рис. 4-21-2 та 4-21-22; 4-21-14 та 4-21-24.

6. Інтернет-ресурс: <http://auction.violity.com/auction>.

Розподіл підвісок «з качками» за типами і по областях України

Області України	Група 1				Група 2		Р а з о м
	Типи						
	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	
Черкаська	2	11	1	—	6	2	22
Київська	—	12	1	—	2	1	16
Вінницька	—	10	1	—	2	—	13
Хмельницька	—	4	—	1	4	1	10
Полтавська	—	4	—	—	1	1	6
Житомирська	1	3	1	—	—	1	6
Чернігівська	—	3	—	—	1	—	4
Рівненська	—	2	—	—	—	—	2
Кіровоградська	—	1	—	—	1	—	2
Харківська	—	3	—	—	—	—	3
Сумська	—	1	—	—	1	—	2
Тернопільська	—	—	—	—	1	—	1
Дніпропетровська	—	—	—	1	—	—	1
Запорізька	—	1	—	—	—	—	1
Одеська	—	1	—	—	—	—	1
Р а з о м	3	56	4	2	19	6	90

(Brulino-Koski) кінця III — IV ст. (рис. 4, 1; Kempisty 1966—1967, s. 443, рис. 66).

Підвіски «з качками» досить різноманітні, що надає можливість для їх типологічного членування (таблиця; рис. 1; 2). Найпомітнішою відмінною ознакою для виділення груп є відсутність або наявність на кільці, крім фігур птахів, додаткових елементів.

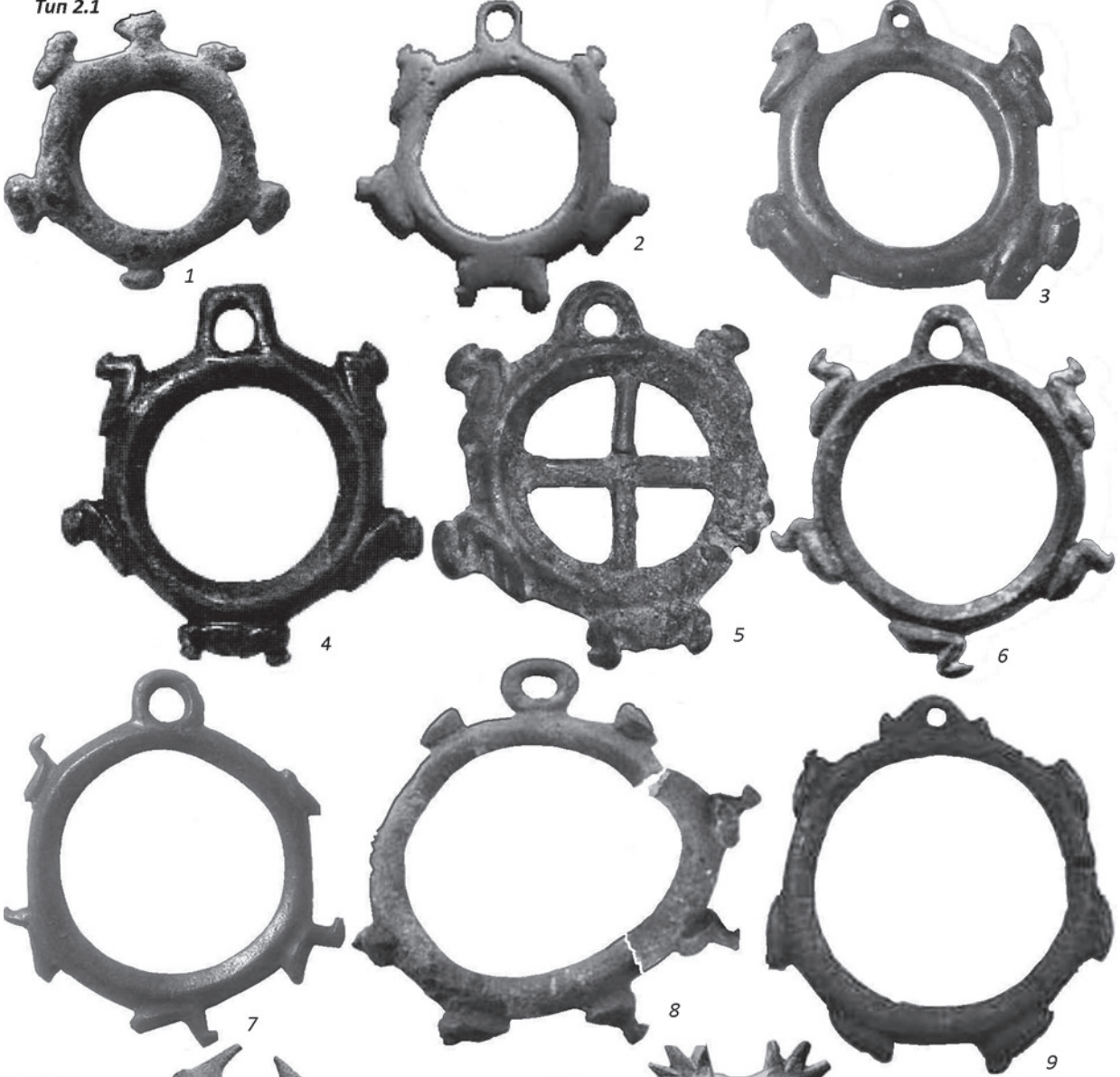
Група 1. Амулети без додаткових елементів. Діаметр кілець від 23 до 41 мм, рідко до 53 мм. Типи в цій групі чітко діляться на підставі кількості (від 4 до 7) пташиних фігур, розміщених на кільці.

Тип 1.1. 4 фігури (рис. 1, 1—3). Діаметр кілець 23—34 мм. Фігури птахів розгорнуті по-різному.

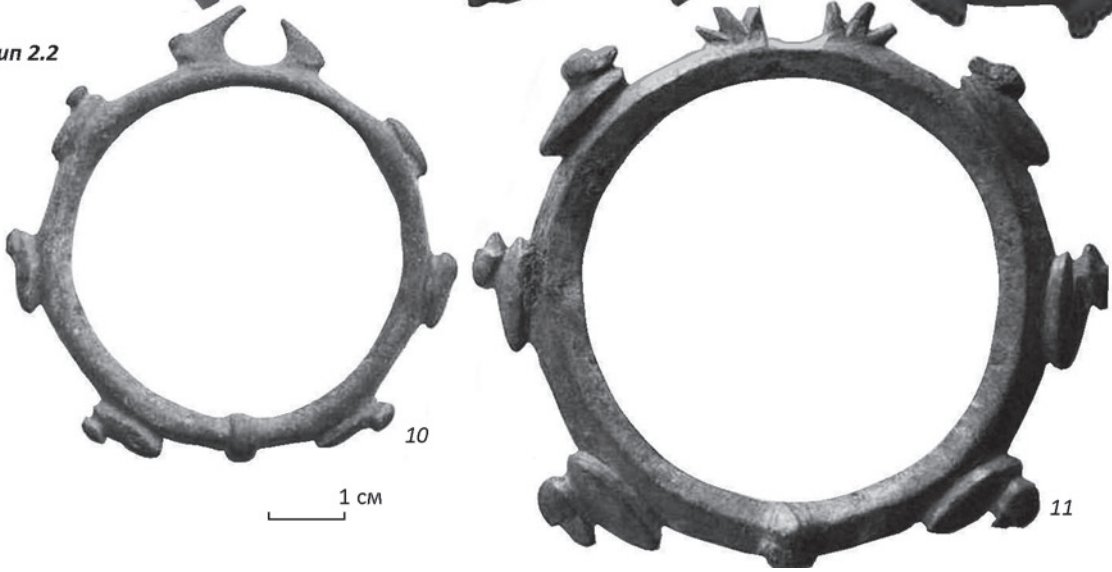
Тип 1.2. 5 фігур (рис. 1, 4—15). Середній діаметр кілець 29—31 мм, рідко від 26 і до 34 мм. Зазвичай дві фігури «дивляться» в один бік, три — в протилежний. Іноді всі п'ять птахів розташовані однаково (рис. 1, 8, 10). Тип включає переважну більшість підвісок.

Тип 1.3. 6 фігур (рис. 1, 16—17). Діаметри кілець у трьох підвісок від 37 до 40 мм, в одній — 53 мм (рис. 1, 16). Розташування фігур пов-

Tun 2.1

Tun 2.2

1 cm

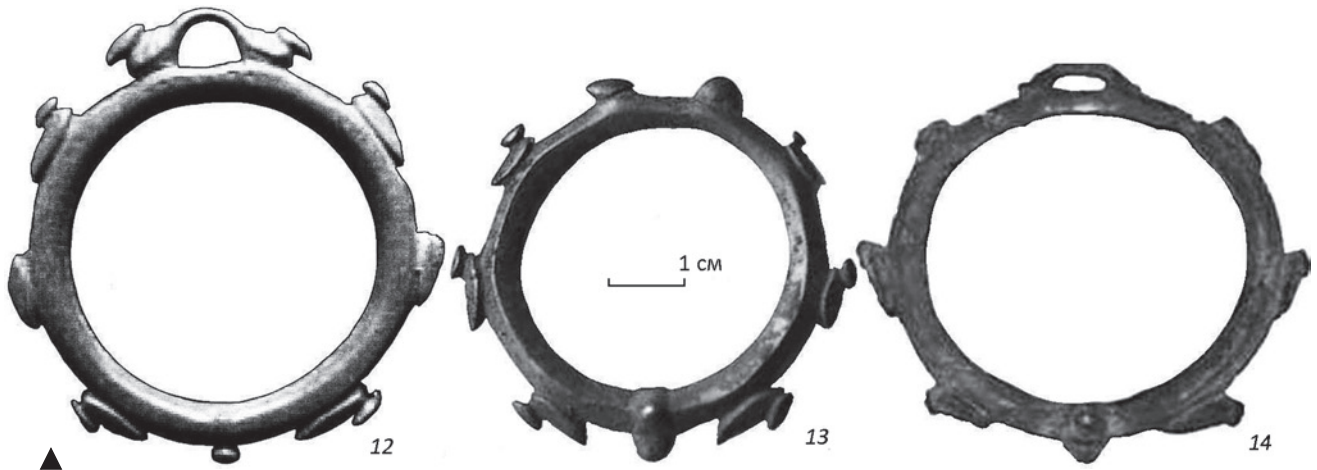

Рис. 2. Підвіски групи 2: 1—9 — тип 2.1; 10—14 — тип 2.2 (1, 5 — Хмельницька обл.; 2, 6, 9, 11, 13 — Черкаська обл.; 3 — Кіровоградська обл.; 4, 14 — Київська обл.; 7, 10 — Полтавська обл.; 8 — Вінницька обл.; 12 — Житомирська обл.)

торюється: вони являють собою три симетричні пари.

Тип 1.4. 7 фігур (рис. 1, 18). Діаметри кілець 41—46 мм. Фігури птахів звернені в один бік.

Місце підвісу (кріплення шнура) на амулетах групи 1 знаходиться на гладкій поверхні кільця там, де фігури птахів повернені головами назустріч одна до одної. Саме так (по обидві боки від вушка) розташовані фігури на амулетах групи 2.

Група 2. Амулети з додатковими елементами. В першу чергу це вушко для підвішування у верхній частині кільця або (зрідка) один—два виступи для закріплення шнурка, які можуть бути і залишками зламаного вушка. Такі амулети в середньому більші, ніж речі групи 1, і мають діаметр кілець від 31 до 69 мм. Майже кожна підвіска вирізняється власним набором ознак в різних поєднаннях. Крім різної кількості пташиних фігур на кільці (від 4 до 8), це різне оформлення вушка, нижня фігура може являти собою здвоєну пару птахів (рис. 2, 2, 4, 5), нижня частина кільця може мати додатковий виступ, в одному випадку у внутрішній простір кільця поміщений хрест (рис. 2, 5). При цьому, зазвичай, великі підвіски оформлені складніше за дрібні. На нашу думку, серед названих ознак найбільш важливе типологічне значення має додатковий виступ в нижній частині кільця. Він обраний для поділу групи 2 на типи.

Тип 2.1. Підвіски без додаткового виступу в нижній частині кільця (рис. 2, 1—10). Діаметри

кілець від 31 до 46 мм. Кількість фігур птахів від 4 до 8. Вушка, крім двох випадків, мають вигляд простої петлі.

Тип 2.2. Підвіски з додатковим виступом в нижній частині кільця (рис. 2, 11—15). Діаметри кілець у більшості від 45 до 69 мм, але одна деформована підвіска з чотирма фігурами птахів має діаметр 33 мм. Решту прикрашають по 6 фігур. Вушка складної форми.

Згадувані вище два фрагменти з шару могильника Легадзине належать підвісці типу 2.2 (рис. 4: 2). Частини з фігурами птахів відсутні, але інші ознаки відповідають цьому типу: виступ в нижній частині кільця, реконструйований діаметр кільця — 50—55 мм, а також його ромбічний профіль (як на підвісках — рис. 2, 11, 13). Однак фрагментарність знахідки не дозволяє вводити її в статистичні розрахунки.

Підвіски «з качками» розподілені на черняхівської території нерівномірно (таблиця; рис. 3). Специфіка збору матеріалу може викликати сумніви в об'єктивності наших розрахунків. Можливо, в деяких областях «пошуковці» діють менш активно або мають особливі канали збуту своєї здобичі. Однак інформація про інші категорії «випадкових» знахідок не підтверджує таке припущення і дозволяє визнати наші розрахунки достатньо об'єктивними.

Найбільшу концентрацію знахідок зафіксовано у Середньому Подніпров'ї та Поділлі (Черкаська, Київська, Вінницька, Хмельницька обл.),

Рис. 3. Розподіл підвісок по областях України. Умовні позначення: *a* — державні кордони і межі областей: I — АР Крим; II — Вінницька; III — Волинська; IV — Дніпропетровська; V — Донецька; VI — Житомирська; VII — Закарпатська; VIII — Запорізька; IX — Івано-Франківська; X — Київська; XI — Кіровоградська; XII — Луганська; XIII — Львівська; XIV — Миколаївська; XV — Одеська; XVI — Полтавська; XVII — Рівненська; XVIII — Сумська; XIX — Тернопільська; XX — Харківська; XXI — Херсонська; XXII — Хмельницька; XXIII — Черкаська; XXIV — Чернівецька; XXV — Чернігівська; *b* — межі археологічних культур: **BK** — вельбарська; **PK** — пшеворська; **KKK** — карпатських курганів; **KK** — київська; *c* — кількість знахідок в області

що приблизно співпадає із зоною найбільшої концентрації черняхівських пам'яток. Присутні вони і в «черняхівських» областях східної частини України. Ряд західних і південних областей на нашій таблиці не представлений або представлений слабо. Припускаємо, що це пов'язано з культурно-етнічними особливостями регіонів у пізньоримський час (рис. 3). Західні області повністю або в значній мірі входили в ареали інших культур — вельбарської, пшеворської і культури карпатських курганів. Частини Львівської та Івано-Франківської обл. були зайняті населенням пам'яток типу Черепин, які помітно відрізняються від «класичних» черняхівських старожитностей. У південних областях значну частину черняхівського населення становили нащадки сарматів і

пізніх скіфів (пам'ятки причорноморського типу). Обидва регіони відповідають територіям розташування особливих культурно-етнічних груп черняхівських пам'яток — Верхньодністровській та Причорноморській групам (Магомедов 2001, с. 151; 2015, с. 52).

Про датування підвісок «з качками» можна сказати поки що не багато. Знахідки зі Східної України дозволяють стверджувати, що ними користувалися на хронологічному ступені СЗ («Косанівська» фаза, 330—380 рр.; Гороховский 1988, с. 44), оскільки саме на початку цього відрізка часу відбувається черняхівське освоєння цього регіону (Магомедов 2001, с. 143; Terpilovskij, Magomedov 2010, S. 341). Таким чином, час їх побутування не можна обмежити лише ранні-

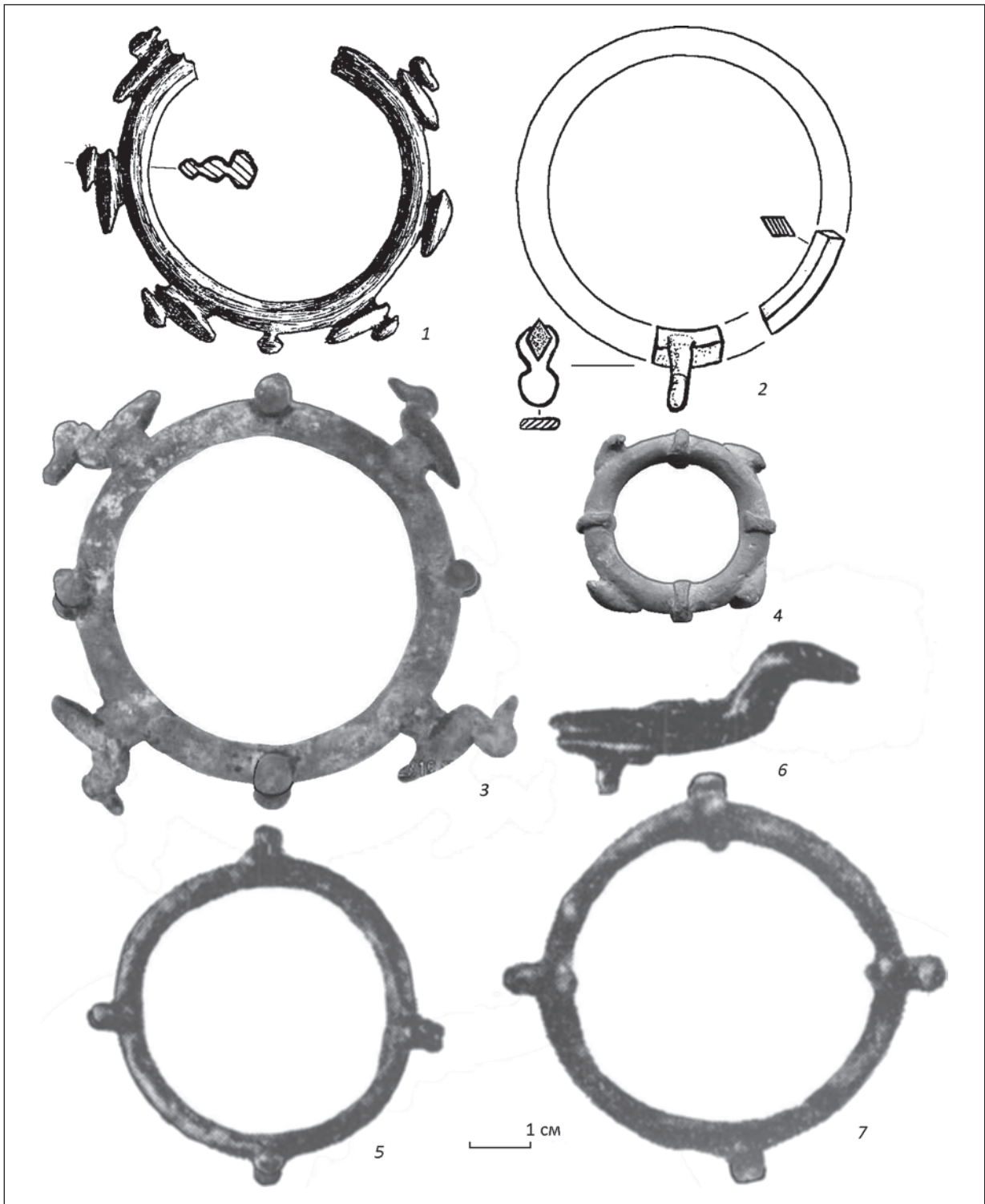

Рис. 4. Пошкоджена підвіска з Бруліно-Коскі, Польща (1); часткова реконструкція підвіски з могильника Легедзине (2); підвіски «подільсько-львівського» типу (3 — Поділля; 4 — Львівська обл., без масштабу); підвіски із скарбу біля с. Березжанка (5—7)

ми фазами черняхівської культури (C1b або C2). Припускаємо, що підвіски були піддані спільній європейській тенденції для деяких видів убору (наприклад фібул) пізньоримського і гунського періодів — появи з часом крупніших і більш складно оформлених екземплярів.

Важливим є питання про походження підвісок «з качками». Вже згадувалося, що за межами черняхівської культури відома одна така знахідка на вельбарському могильнику Бруліно-Коскі. Її автор А. Кемпісти посилається на низку аналогій, з яких доволі близькими є лише предмети гальштатського часу з Північної Італії (Schmiedehelm 1938, taf. XII, f, g). Але вони хронологічно і географічно надто віддалені від культур «готського кола». Такі знахідки не характерні і для здобичі приватних «пошуковців» із західних областей України, які входили до ареалу вельбарської культури. Тому навряд чи на її пам'ятках вдасться знайти прототипи амулетів «з качками». Не вдалося їх виявити і серед старожитностей пшеворської культури. Цілком вірогідно, що підвіска з Бруліно-Коскі була черняхівським імпортом.

У пошуках прототипів таких підвісок для нас здається важливою думка визнаного фахівця з латенського періоду Східної Європи Ю.В. Кухаренка: «Точні аналогії ... підвісок з фігурами птахів серед кельтсько-латенських старожитностей мені невідомі. Однак за загальним характером орнаментативної композиції підвіски ці, безумовно, слід вважати латенськими, якщо не за походженням, то за стилем» (Кухаренко 1959, с. 37).

Ми також не знайшли їм близьких відповідників у доступних публікаціях кельтської металопластики. Однак на сайтах «пошуковців» нас зацікавили зображення двох кільцеподібних підвісок «з Поділля» і з Львівської обл., які за композицією і стилем помітно відрізняються від розглянутих вище речей (рис. 4, 3, 4). Розміри першої підвіски (діаметр кільця 65 мм) відповідають розмірам великих амулетів групи 2, друга (без масштабу) за пропорціями кільця близька до амулетів типу 1.2. Кожна підвіска має по чотири фігури, відокремлені виступами, причому на першій підвісці парні шишкоподібні виступи виконані у латенських традиціях. На нашу думку, стиль цих речей значно ближче до латенського, ніж у черняхівських знахідок. Вважаємо, що вони

можуть мати більш раннє датування, ніж черняхівські підвіски.

В якійсь мірі підвіски «подільсько-львівського» типу можна порівняти з речами зі скарбу, знайденого в тому ж регіоні, в Західному Поділлі, біля с. Бережанка Хмельницької обл. (Винокур 1969). Автор публікації знайшов для бронзових кільць і уламків золотих шийних гривень багато кельтських і менше сарматських аналогій і визначив дату скарбу як II—III ст. Пізніше М.Б. Щукін не дуже впевнено продатував його II ст. (Щукін 1979, с. 74, рис. 4, XIV). Деякі речі зі скарбу можна розглядати як головні елементи підвісок, що нас цікавлять. Це два бронзових кільця з чотирма групами шишкоподібних виступів, а також бронзова підвіска у вигляді качки (рис. 4, 5—7). Якщо магичні функції цих двох видів амулетів були близькі, не виключено, що їх могли об'єднати в один, «більш сильний» амулет. Місцеве населення, яке зберегло латенські традиції до часу становлення черняхівської культури, могло належати до племені бастарнів. Відомі античним географам і історикам з II ст. до н. е., у II ст. н. е. вони названі Клавдієм Птоlemeєм одним з «великих народів» Європейської Сарматії, а під час Готських воєн (до вимушеного переселення в Імперію у 280 р.) бастарни брали участь у походах на Балкани і в Малу Азію (Щукін 2005, с. 58—60, 69). Ідея амулета — кільця з фігурами птахів була сприйнята новим черняхівським (германським) населенням і набула деякого поширення.

Зображенням птахів у черняхівському суспільстві і без того надавали особливого, магичного або сакрального, значення. Крім кільцеподібних амулетів-підвісок, вони зрідка трапляються на побутових предметах. Відбитки штампа у вигляді водоплавного птаха є на фрагменті гончарної посудини з Фалешть у Молдові, прокреслений малюнок птаха — на гребені з Петроаселе в Румунії (Сымонович 1983, с. 133, рис. 1, 1; 2, 1; Diaconu et al. 1977, fig. 20, 1). 14 знахідок фібул VII групи О. Альмгрена у вигляді птахів (в тому числі схожих на качок) з «черняхівських» західних і центральних областей України опубліковані серед «випадкових» знахідок (Бажан 2012, с. 64—67). Відсутність таких фібул у Східній Україні говорить, що вони датуються не пізніше ступені C2 (тобто не пізніше першої чверті IV ст.). Фібули у вигляді птахів трапляються також на вельбарських

пам'ятках Волині, а знахідки на суміжній території Польщі А. Коковські вважає характерними для Масломенчської групи цієї ж культури (Kokowski 1995, s. 37; 2007, р. 50).

Велика кількість підвісок «з качками» серед «випадкових» знахідок і майже повна їх відсутність в матеріалах регулярних розкопок повинна мати свої причини. Оскільки переважна більшість знахідок інших видів черняхівських амулетів походить з поховань, можна припустити, що відсутність серед них цікавих для нас підвісок пов'язана з культовими заборонами. Подібні заборони відомі в культурах «готського кола». Саме так дослідники трактують відсутність залізної зброї у вельбарських і черняхівських похованнях. Знахідки підвісок на могильниках Бруліно-Коскі і Легедзине (рис. 4, 1, 2) можна пояснити тим фактом, що обидві вони були пошкоджені (ймовірно, навмисне) і перебували поза похованнями, у культурному шарі. Ми можемо запропонувати і іншу відповідь на питання, чому підвіски «з качками» не знаходять у могилах. Чимало з них мають сліди тривалого користування, фігури птахів бувають сильно згладжені. Якщо ці амулети було прийнято не залишати померлим власникам, а передавати у спадок продовжувачам роду, то ними користувалося не одне покоління «черняхівців».

Висновки. Кільцеподібні підвіски «з качками» є маловідомим, практично новим видом археологічних артефактів. Їх первинне вивчення дало певні конкретні результати, але частина висновків має здогадний характер.

Встановлено належність підвісок до черняхівської культури. Запропонована типологія, ймовірно, відображає хронологічний розвиток виду у напрямку ускладнення композиції і збільшення розмірів предмету.

Картографування показало, що підвіски були поширені на основний черняхівській території, крім регіонів розташування Верхньодністровської і Причорноморської культурно-етнічних груп. Також вони не були характерні для сусідніх територій вельбарської, пшеворської культур і культури карпатських курганів. Крім того, на основі картографування встановлено час використання підвісок — у рамках існування черняхівської культури, принаймні, на її пізньому етапі.

Питання походження підвісок залишається поки що без однозначної відповіді. Їх близькі

прототипи не виявлені у культурах, синхронних черняхівській, і у більш ранніх. Деякі знахідки у західних областях України дозволяють шукати ідею таких амулетів у місцевому середовищі.

Сподіваюся, що наша стаття приверне увагу колег до цих не зовсім звичайних знахідок і наблизить вирішення пов'язаних з ними проблем.

ЛІТЕРАТУРА

- Бажан І.А. Ойум. Ч. 1. — М., 2012 (КСАН. — Вып. 4).
- Винокур І.С. Бережанський скарб // Слов'яно-руські старожитності. — К., 1969. — С. 14—21.
- Гопкало О.В. Бусы и подвески черняховской культуры. — К.: ІА НАН України, 2008.
- Гороховский Е.Л. Хронология черняховских могильников Лесостепной Украины // Тр. V Междунар. конгр. археологов-славистов. В 4 т. — К., 1988. — Т. 4. — С. 34—46.
- Казакевич Г.М. Східні кельти: культури, ідентичності, історіографічні конструкції. — Київ, Вінниця: КНУ ім. Т. Шевченка, 2015.
- Кухаренко Ю.В. Распространение латенских вещей на территории Восточной Европы // СА. — 1959. — № 1. — С. 31—51.
- Магомедов Б. Черняховская культура. Проблема этноса. — Lublin: Wyd. UMCS, 2001.
- Магомедов Б.В., Діденко С.В. Исследования могильника черняховской культуры у с. Легедзино в 2008—2011 гг. // Stratum plus. — 2013. — № 4. — С. 235—243.
- Магомедов Б.В. Керамические пряслица черняховской культуры. — К.: ІА НАН України, 2015.
- Магомедов Б.В. Черняховские золотые кольцевидные подвески с ушком // Черняхівська культура. — Київ; Меджибіж, 2016. — С. 164—169 (Oium. — № 5).
- Магомедов Б.В., Діденко С.В. Могильник черняховской культуры у с. Легедзино. Работы 2008—2009 гг. // Круц В.А., Корвин-Пиотровский А.Г., Менотти Ф., Рыжов С.Н., Толочко Д.В., Чабанюк В.В. Трипольское поселение-гигант Тальянки. Исследования 2009 г. — К., 2009. — С. 56—92.
- Магомедов Б.В., Діденко С.В., Милашевський О.С. Могильник черняхівської культури Легедзине: дослідження 2015 року // АДУ 2015 р. — К., 2016. — С. 203—204.
- Сымонович Э.А. Сюжетные изображения на черняховской керамике // СА. — 1983. — № 4. — С. 132—141.
- Щукин М.Б. К предыстории черняховской культуры. Тринадцать секвенций // АСГЭ. — 1979. — 20. — С. 66—89.
- Щукин М.Б. Готский путь (готы, Рим и черняховская культура). — СПб, 2005.
- Diaconu Gh., Tzoni M., Constantinescu M., Drambocianu V. L'ensemble archeologique de Pietroasele // Dacia. — 1977. — 21. — P. 199—220.
- Kempisty A. Birytualne cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego w miejscowości Brulino-Koski, pow. Ostrów Mazowiecka // Wiadomości archeologiczne. — 1966—1967. — Т. XXXII, з 3—4. — S. 409—450.

- Kokowski A.* Grupa masłomęcka. Z badań nad przemianami kultury Gotów w młodszym okresie rzymskim. — Lublin, 1995.
- Kokowski A.* Goci od Skandzy do Campi Gothorum. — Warszawa, 2007.
- Schmiedehelm M.* Ein Ringehänger mit Vogelfiguren aus Masuren // *Elbinger Jahrbuch*. — 1938. — H. 15: Festschrift für Bruno Ehrlich zum 70 Geburtstag. — S. 57—60.
- Terpilovskij R., Magomedov B.* Bevölkerung der östlichen Ukraine in der Römerzeit. Über die Kontakten der Černjachov- und Kiever Kultur // *Eurasia Antiqua*. — 2010. — 16. — S. 301—323.

B. MAGOMEDOV

CHERNYAKHOV'S RING-SHAPED PENDANTS «WITH DUCKS»

This form of bronze amulets (fig. 1; 2) is little-known to specialists archaeologists. Most of the finds from the territo-

ry of Ukraine are illegal extraction of so-called «searchers». We have gathered information about them from an online auction. The conclusion concerning the cultural belonging of the finds is based on their association with chernyakhov's sites and with the area of this culture (fig. 3). The only pendant «with ducks» known to us outside Ukraine is in Poland, on the Wielbark culture's cemetery (fig. 4, 1). The typological analysis allows us to divide the pendants into groups and types (table; fig. 1; 2). The pendants were common things on the main chernyakhov's territory, except the regions of the location of Upper Dniester's and Black Sea's cultural-ethnic groups (fig. 3). Also, they were not typical for the neighboring cultures. The question of the origin of pendants remains without a clear answer. Some finds from the western oblasts of Ukraine allow us to seek the idea of these amulets in the local environment. Two pendants of «Podolia-Lvov» type are made in a style that is much closer to the La Tene than the chernyakhov's finds (fig. 4, 3, 4). Their main elements are present in some things of the La Tene style from the treasure of 2nd c. AD found near Berezhanka (Western Podolia; fig. 4, 5—7). The local population, who preserved the La Tene's tradition till the time of formation of the Chernyakhov culture, could belong to the tribe Bastarnians (1st c. BC — 3rd c. AD).

